

مثلث «مادر، مسجد و مدرسه» جبهه‌ای برای انتقال ارزش‌ها به نوجوانان است

محبوبه قربانی

به گفته مهران موزون، پژوهشگر حوزه سایبر و فعال رسانه‌ای، مادر، مسجد و مدرسه، سه ضلع مثلثی است که اخلاق، هویت و سبک زندگی فرزندان را شکل می‌دهد. وی می‌گوید: «با اتحاد این سه ضلع تربیتی و کمک رسانه می‌توان ارزش‌های ایرانی – اسلامی را به نسل جوان و نوجوان منتقل کرد اما مادر، محور اصلی مثلث تربیتی و پیوند دهنده خانه، مسجد و مدرسه است؛ نقش بی‌بدیلی که پایه‌گذار تربیت انسان تراز ایرانی است. در جنگ نرم امروز، دشمن با بهره‌گیری از ابزارهایی چون اینترنت و ماهواره می‌کوشد مادر را از مأموریت تربیتی‌اش دور و بدین سان بنیان تربیت نسل آینده را تضعیف کند.» در ادامه گفت‌وگو با وی را پیش رو دارید.

■ ■ ■

برای انتقال اخلاق و هویت ایرانی – اسلامی به نسل امروز چه مؤلفه‌هایی مورد نیاز است؟
تا حدود سه دهه پیش، رشد و نمو انسان تراز ایرانی – به ویژه جامعه مسلمان و شیعه– بر پایه یک مثلث تربیتی مؤثر از دوران صباوت شکل می‌گرفت؛ مثلثی که اضلاعش مادر، مسجد و مدرسه بودند و علاوه بر آموزش، فرزند را پرورش هم می‌داد و در هویت بخشی به او و ارتقای اخلاق و سبک زندگی‌اش نیز نقشی بسیار تعیین‌کننده داشت. مادر به عنوان اصلی‌ترین ضلع این مثلث، عنصر آغازگر تربیت در خانه بود اما محدود به امور روزمره و مراقبت از فرزند هم نمی‌شد زیرا مضاف بر ایفای وظایف مادرانه، در تعامل با اضلاع مدرسه و مسجد نیز رشد رفتاری و اخلاقی فرزند را در خارج از خانه نیز پیگیری و ارتباط میان خانه، مدرسه و مسجد را برقرار می‌کرد و همین نقش کلیدی مادرانه بود که تربیت انسان تراز ایرانی را منسجم، پایدار و اثرگذار می‌کرد. در حقیقت مادر به عنوان مرکز ثقل تربیت در خانواده، گزینۀی است که هرگز نمی‌توان آن را با هیچ ابزار دیگری جایگزین کرد. او همواره پاسبان رشد معنوی و اخلاقی فرزند خود بود و به نحوی با مدرسه و مسجد ارتباط می‌گرفت که تربیت کودک ک دچار دوگانگی نشود و همین نکتۀ موجب شد در حوزه تهاجم فرهنگی و جنگ نرم، دشمن مداوم در پی راهکارهایی باشد که مادر را از مأموریت‌های تربیتی‌اش جدا یا مشغول کارهای بی‌ثمر کند تا از حیز انتفاع اثر در مثلث تربیتی ذکرشده ساقط شود. خلاصه اینکه، در طول سه دهه اخیر، تلاش‌های زیادی برای مضمحل‌سازی جایگاه مادر از طریق ایجاد دغدغه‌های اقتصادی و اجتماعی و دور کردن آنها از تربیت فرزندان انجام شده که البته نقش ابزارهایی همچون اینترنت و ماهواره و اینز نباید در تنزل نقش و جایگاه مادر نادیده گرفت.

چه عواملی باعث شد این مثلث تربیتی دچار گسست شود؟

از دهه ۷۰ رهبر معظم انقلاب هشدار دادند شیخون فرهنگی آغاز شده است و شیخون فرهنگی همان چیزی بود که بعدها با عنوان تهاجم فرهنگی و سپس جنگ نرم شناخته شد. هدف دشمن نیز روشن بود؛ اینکه ابتدا ارتباط میان اضلاع مثلث تربیتی را قطع و سپس هر ضلع را به تنهایی تضعیف کند. وقتی ارتباط مادر با مسجد و مدرسه کمرنگ شد، اثربخشی اضلاع دیگر هم کاهش یافت. مدرسه دیگر نمی‌توانست آنگونه که باید، علم و اخلاق را منتقل کند، مسجد نیز از کار کرد اصلی

مهدی زارعی، مسئول گروه جهادی شهدای دانش آموز مازندران:

دانش‌آموزان جهادگر در مسیر تمدن‌سازی اسلامی حرکت می‌کنند

به اعتقاد مهدی زارعی، مسئول گروه جهادی شهدای دانش آموز مسئولیت اجتماعی دانش آموز امروز، همان طور که رهبر معظم انقلاب تأکید کرده‌اند، نقش آفرینی در مسیر تمدن‌سازی اسلامی است. متن گفت‌وگو را ادامه می‌خوانید.

■ ■ ■

به نظر شما گروه‌های جهادی چه تأثیری بر شخصیت و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دارند؟
حضور در حرکت‌های جهادی و عضویت در گروه‌های جهادی یکی از تربیت و رشد اجتماعی دانش‌آموزان و نوجوانان است. دانش‌آموزی که تجربه حضور در فضای جهاد، در کار عام‌المنفعه و از خودگذشتگی برای خیر رساندن به دیگران، بدون چشمداشت دارد، نوعی دیگر از انسانیت را تجربه می‌کند و با مفاهیم جدیدی آشنا می‌شود. این فرد از بُعد انسانی رشد خواهد کرد؛ دغدغه دیگران برایش اهمیت پیدا می‌کند، محرومیت دیگران برایش مهم می‌شود. چنین فردی دیگر فقط به فکر خودش نخواهد بود، بلکه به فکر جامعه، مردم و فرودستان نیز خواهد بود. در واقع، یکی از مهم‌ترین ابعاد تربیت اجتماعی این است که انسان‌ها بتوانند جامعه‌محور باشند، نه خودمحور. در تفکر اسلامی و مدل تربیتی اسلام نیز همین نکته مورد تأکید است؛ اسلام می‌گوید فرد باید جامعه‌محور باشد اما در تفکر غربی، شاهد تبلیغ خودمحوری هستیم؛ اینکه فقط خودت مهمی و فقط مسائلی که برای خودت اهمیت دارد، باید برایت ارزش داشته باشند. جامعه غربی می‌خواهد فرد را خودمحور بار بیاورد، در حالی که جامعه اسلامی با ابزارهایی مثل جهاد، حرکت‌های جهادی، کمک به محرومان، انفاق و مفاهیمی از این دست، تلاشی می‌کند فرد و امت خود را جامعه‌محور تربیت کند.

با توجه به اینکه هشتم آبان «روز دانش آموز» است، فکر می‌کنید مسئولیت اجتماعی دانش‌آموز امروز چیست؟

مسئولیت اجتماعی دانش‌آموز امروز، همان‌طور که رهبر معظم انقلاب تأکید کرده‌اند، نقش آفرینی در

خود فاصله گرفت و مادر هم تحت فشار مسائل اقتصادی، اجتماعی و رسانه‌ای از نقش تربیتی خود دور شد. پیامد فروپاشی یا تضعیف این مثلث تربیتی را امروز در رفتار نسل جدید می‌بینیم. کاهش احترام دانش‌آموزان به معلمان، کمرنگ‌شدن نقش روحانیت در مساجد و خالی شدن مساجد از حضور نوجوانان و جوانان جزو دردهای امروز ماست. شوربختانه اضمحلال اضلاع آن مثلث بی‌تغیر، موجب پیدایش یک نسل از والدین کارناپلد امروزی شده است.

تأثیر فناوری‌های روز بر این مثلث تربیتی چگونه بوده است؟

نسل امروز بر خلاف نسل‌های گذشته با رؤیای تصاحب غول چراغ جادو رشد نمی‌کند، بلکه با گوگل و فضای مجازی شب و روزش را سر می‌کند و موتورهای جست‌وجو را غول چراغ جادوی خویش دانسته و گمان می‌کند گوگل پاسخگوی همه خواسته‌های اوست، بنابراین عجیب نیست که خود را بی‌نیاز از دانش والدین و آموزه‌های مسجد و مدرسه بداند و برایش مهم نباشد که الگوریتم‌های پاسخگویی گوگل متناسب با نیاز سازمان‌های اطلاعاتی دشمن است، بنابراین تصور «همه چیز دانی» نسل فعلی، در بسیاری از موارد «توهم دانایی» است که می‌شود نامش را گذاشت «آفت گو گلیسم». امروز ما با بچه‌هایی

سال‌ها پیش برای مدیران دبیرستان‌های دخترانه در تهران سمیناری برگزار کردیم با عنوان «مام‌علیه‌مام» که خلاصه‌شده «موبایل، اینترنت و ماهواره علیه‌مادر» بود. این تیتیر شعارگونه بیانگر آن است که دشمن چگونه ابزارهای ارتباط رسانه را علیه‌مادر به کار گرفته تا مثلث تربیتی نیروی انسانی ملت مان را فروپاشاند

ماوجه هستیم که ذهن‌شان پر از داده‌های اطلاعاتی و پالایش نشده از فضای مجازی است اما قلب‌شان از تمنای رابطه سالم انسانی و اعتماد و گفت‌وگو خالی. نوجوانی که با داشتن یک موبایل و اتصال به گوگل، به طغیان ناشی از «توهم دانایی» گرفتار شده، فردای مسلح شدن به هوش مصنوعی آیا خدا را بنده خواهد بود؟ سال‌ها پیش برای مدیران دبیرستان‌های دخترانه در تهران سمیناری برگزار کردیم با عنوان «مام‌علیه‌مام» که خلاصه‌شده «موبایل، اینترنت و ماهواره علیه‌مادر» بود. این تیتیر شعارگونه بیانگر آن است که دشمن چگونه ابزارهای ارتباط رسانه را علیه‌مادر به کار گرفته تا مثلث تربیتی نیروی انسانی ملت مان را فروپاشاند. نسل امروز در فضای مجازی پرورش یافته اما فاقد تجربه‌های انسانی عمیق است. بچه‌هایی که با گوگل و شبکه‌های اجتماعی بزرگ می‌شوند صبر و حوصله کمتری دارند، به الگوهای اخلاقی آنطور که شایسته است احترام نمی‌گذارند و در خانواده‌ها و از این همه تغییر شگفت‌زده بودند. مسجد و مدرسه هماهنگی نداشته باشند، نوجوانان در خلأ تربیتی رشد می‌کنند. این خلأ باعث می‌شود بسیاری از ارزش‌های فرهنگی و دینی به فراموشی سپرده شود و نوجوانان گرفتار سبک زندگی غربی، مصرف‌گرایی و رفتارهای بدون عاعده شوند.

وضعیت امروز مسجد و مدرسه را چگونه می‌بینید؟

مسجد که روزگاری محل اجتماع، همدلی و هدایت نسل جوان بود، امروز اگر چه در بسیاری از مناطق از کارکرد اصلی خود ساقط شده است اما هنوز می‌تواند نقش نجات بخش نسل امروز را– به ویژه در بحران‌ها و شرایط ویژه – بر عهده گیرد. تجربه نشان داده در زمان هستند. متأسفانه مدرسه و معلم نیز قربانی کاهش رعایت سلسله مراتب اخلاقی و جایگاهی در عصر دیجیتال شده‌اند. وقتی مادر نقش محوری خود را از دست داده، مسجد اثرگذاری لازم را ندارد و معلم دیگر الگو محسوب نمی‌شود، پس بدیهی است که نوجوانان دچار سردرگمی در الگوپذیری از الگوهای بومی و ملی شوند.

برای بازسازی و بازیابی این مثلث تربیتی مؤثر و اثر گذار چه راهکارهایی وجود دارد؟

بازگرداندن مادر به جایگاه اصلی خود و احیای پیوند خانه با مسجد و مدرسه تنها راه ترمیم شکاف فرهنگی جامعه است. باید از فناوری‌ها و رسانه‌ها برای انتقال ارزش‌های ملی– دینی استفاده کرد. همان ابزارهای دیجیتالی که دشمن طی سه دهه گذشته از آنها بهره‌ها برده، اکنون می‌تواند بستر و ابزار انتقال پیام مؤثر و مانای ما به فرزندان مان شود. برای موفقیت در حوزه پیام، سه گام عملی و مهم وجود دارد، مهم‌دسی پیام، بسته‌بندی پیام و ارسال پیام. وقتی هندسه پیام و بسته‌بندی پیام قوی شکل گیرد و ارسال پیام از مسیر درست و در زمان و مکان در دست انجام شود، پیام جذاب‌تر و مؤثر تر خواهد بود.

روایت‌سازی تاریخی و فرهنگی چقدر در تربیت نسل جدید اهمیت دارد؟

تاریخ، ادبیات و فرهنگ ما معادنی دارند که هنوز استخراج نشده‌اند. قهرمانان ملی و دینی باید در قالب سریال، بازی و گیم، پویانمایی و محتوای شبکه‌های اجتماعی بازآفرینی شوند. سینما و تلویزیون ایرانی بستری بسیار قدرتمند برای حوزه تربیتی جوان و نوجوان ماست که نسبت به سینما و تلویزیون دشمن مزیت‌های خودش را می‌تواند داشته باشد. این یک حقیقت است که مردم ما به تماشای تاریخ ملی و دینی خود علاقه دارند. شاهدیم که سال‌هاست سریال‌هایی تکراری مثل «مختارنامه» و «حضرت یوسف (ع)» همچنان میلیون‌ها بیننده دارند. بازشناساندن قهرمانان و الگوهای بومی به نسل جدید، یکی از بهترین سیاست‌های مقابله با هجמה‌های فرهنگی دشمن و بازسازی هویت است.

نقش رسانه‌ها که امروزه بسیار پررنگ دیده می‌شود، چیست؟

رسانه‌ها نیز اگر درست استفاده شوند، می‌توانند پیوند میان مادر، مدرسه و مسجد را تقویت کنند. محتواهای هنری، سریال‌ها، مستندها و برنامه‌های سرگرم‌کننده می‌توانند ارزش‌های اصیل و ملی را به نسل جدید منتقل کنند. به شرط آنکه رسانه‌ها صرفاً اطلاع رسان نباشند. آنها باید فرهنگ‌سازی و الگو معرفی کنند و نوجوانان را با هویت خود آشنا سازند. نسل امروز ناچار است به مبادی سواد رسانه‌ای و لوازم آن آشنا باشد تا رسانه‌های مسموم دشمن نتوانند او را علیه منافع ملی ایران سه خدمت گیرند، بنابراین توسعۀ سواد رسانه‌ای جزو اولویت‌های بالای آموزش عمومی است.

علی زنگنه، مسئول گروه جهادی دانش آموزی شهید طوسی همدان:

شهدا را برای نوجوانان الگوهایی ملموس کنیم

و به تناسب توانایی‌ها به آنها نقش می‌دهیم. مثلاً اگر کسی فنی است، او را در امور فنی به کار می‌گیریم، نه در کار سخنرانی یا راهبردی و برعکس اگر کسی توانمند در حوزه تدریس یا سایر موارد توانمندی دارد او در همان زمینه استعداد می‌بخشیم، یعنی استعداد انگیزه را همسو با انگیزه و نیاز پیش می‌بریم. این کار باعث می‌شود انگیزه و کارایی بالا برود. جالب است بدانید حتی دانش‌آموزان نخیه سسمادی هم با ما همکاری دارند. برخی از آنها در طول اردو به بچه‌های دیگر درس می‌دهند، از فیزیک گرفته تا ریاضی.

روز هشتم آبان یادآوری رشادت نوجوانی به نام شهید حسین فهمیده است. چگونه آموزه‌ها و دستاوردهای مهمشان را به نسل‌های نوجوان دوران دفاع مقدس را به نسل‌های نوجوان امروز انتقال می‌دهید؟

مهم‌ترین کار، ملموس کردن الگوها برای نوجوانان است. نباید شهدا را خیلی رؤیایی و دور از دسترس نشان دهیم. اتفاقاً باید بگوییم آنها هم شبیه خود ما بودند. شهید فهمیده، شهید بهنام محمدی و شهید حججی هم‌شان در دل همین مردم رشد کردند. هرچه این ارتباط واقعی‌تر و نزدیک‌تر باشد، تأثیرش بیشتر است. از دید یک جهادگر هر قدر ارتباط‌گیری نوجوان با شهید آسان‌تر و عمیق‌تر شود، الگوپردازی راحت‌تر است.

چهارده پیشنه‌ای برای دانش‌آموزان و والدین دارند تا نوجوانان خود را با ارزش‌ها و مفاهیم جهادی آشنا سازند؟

والدین نباید از فضای جهادی غافل شوند، حتی اگر امکان شرکت در اردو ما را ندارند، در شهر خودشان با گروه‌های جهادی همکاری کنند. بچه‌ها باید از خودشان در برابر همه‌های فضای مجازی مراقبت و محتوای شبکه‌های اجتماعی را گلچین کنند و به جای مصرف‌گرایی، به کششگری اجتماعی روی بیاورند؛ در دل اردوهای جهادی، ساختن انسان‌هایی با دغدغه، مسئولیت‌پذیر، خلاق و آماده ساختن آینده وجود دارد.

یکی از دانش‌آموزانی که همراه ما در اردوی جهادی بود، از خانواده‌ای می‌آمد که خیلی در رفاه به سر می‌برد. رفتارهای او قبل از اردو به اصطلاح لوس و متوقعانه بود، اما بعد از یک ماه حضور در فضای جهادی، پدر و مادرش آمدند در خانه‌ما و از این همه تغییر شگفت‌زده بودند. می‌گفتند حالا خودش کارهایش را انجام می‌دهد، به خانواده کمک می‌کند و خیلی مسئولیت‌پذیر شده است. این تنها بخشی از ماجراست. وقتی وارد مناطق محروم می‌شویم، تأثیر بچه‌ها فراتر از خودشان است. مثلاً در آخرین اردوی ما در چهارمحال و بختیاری، مدرسه‌ای با ۱۵۰ دانش‌آموز دیدیم که در حد یک آلونک بود. وقتی کار بچه‌ها شروع شد اهالی تغییرات را دیدند، خودشان هم پای کار آمدند، مطالبه‌گر شدند و حتی پیگیر مسائل آب و فاضلاب روستا شدند.

با توجه به افزایش حضور دانش‌آموزان و نسل‌های جدید در فضای مجازی و الگوپذیری سبک زندگی متفاوت، آیا شرکت در اردوی جهادی روی ساده‌زیستی دانش‌آموزان هم تأثیر دارد؟

قطعاً. بچه‌ها در اردوی جهادی با غذای ساده، پوششی معمولی و جای خوابی متفاوت از خانه‌شان کنار می‌آیند. خیلی‌ها برای اولین بار کارهای شخصی‌شان را خودشان انجام می‌دهند. این تجربه‌ها به مرور از آنها انسان‌هایی خودساخته و مستقل می‌سازد. من می‌ادام است ۱۵ سال پیش، دانش‌آموزانی در اردو همراه ما بودند که حالا افراد موفق‌ی در جامعه هستند. تفکر جهادی باعث می‌شود افراد به کار، تلاش و مسئولیت‌پذیری عادت کنند. این بچه‌ها وقتی برمی‌گردند، دیگر فقط دنبال راحتی نیستند، دنبال اثرگذاری هستند.

چه چیزی باعث شده گروه شهید طوسی به عنوان گروه برتر و شاخص میان سایر گروه‌های جهادی شناخته شود؟

شعار ما این است می‌سازیم تا ساخته شویم. نیروی محرک ما نیت خالص و تلاش بدون چشمداشت دانش‌آموزان است. ما به استعداد بچه‌ها توجه می‌کنیم

از دل دغدغه‌مندی و روحیه ایثار، گروهی از نوجوانان در استان همدان دور هم جمع شده‌اند؛ گروهی که نامش را از نابغه‌ای ارزشمند در دوران دفاع مقدس وام گرفته است. نام این گروه، گروه جهادی دانش‌آموزی شهید طوسی است؛ گروهی که حالا پس از سال‌ها تلاش، یکی از گروه‌های شاخص کشور در حوزه جهاد دانش‌آموزی شده است. در گفت‌وگویی با علی زنگنه، مسئول این گروه از تأثیر اردوهای جهادی بر نوجوانان و برنامه‌های این گروه شنیدیم. آقای زنگنه پیش از ۱۵ سال است در اردوهای جهادی دانش‌آموزی استان همدان فعال است و از نزدیک شاهد رشد و شکوفایی نسل جوان و البته روحیه جهادی نسل‌های جدید در این مسیر بوده است. متن این گفت‌وگو به شرح زیر است.

■ ■ ■

گروه‌های جهادی چه تأثیری بر شخصیت و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دارند؟
من اعتقاد قلبی دارم با روحیه جهادی، بسیاری از کارها تسهیل می‌شود. اجازه دهید با یک مثال پاسخ دهم.